

МИСТЕЦТВО ТА ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ АСПЕКТИ НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНИМ МОВАМ

Г.В. Абрамович, Л.В. Тульчак
Вінницький державний технічний університет

Особистість виховується не тільки і не стільки через розум, скільки через емоції та почуття.

Якщо іноземна мова навчає спілкуванню зі світом вербальними засобами, то предмети естетичного циклу використовують для цього мову музики, жестів, мову малюнка, мову почуттів та стосунків. В свою чергу, розвиток спеціальних предметів може впливати на успішність вивчення інших навчальних дисциплін.

Розглянемо, наприклад, можливість поєднання процесів вивчення іноземної мови та естетичного розвитку особистості. Основною метою такого поєднання є: вдосконалення комунікативно-пізнавальних умінь, спрямованих на систематизацію та поглиблення знань витворів мистецтва нашої країни та країн, мови яких вивчають, та обмін цими знаннями в умовах іншомовного спілкування в монологічній та діалогічній формах; подальший розвиток естетичного смаку як здібності самостійно сприймати та оцінювати художній витвір.

Відомо, що художній смак не передається генетичними каналами. Він формується в процесі естетичного розвитку особистості, який включає єдність естетичного виховання та навчання.

Велику роль в естетичному розвитку особистості відіграє література, яка має фундаментальне значення в розвитку культури. В рамках базового рівня літературного навчання набувається мінімум знань з теорії літератури, відбувається знайомство з основними естетичними поняттями та категоріями такими, як наприклад, єдність змісту та форми, сюжет твору, композиційні характеристики і таке інше.

Одночасно з набуттям естетичного досвіду рідною мовою в свідомість надходить інформація іноземною мовою про конкретні явища культури країн, мови яких вивчаються. Знання про видатних представників культури цих країн, про конкретні твори мистецтва, про відомі та непересічні культурні події набуваються в процесі вивчення іншомовних текстів, оскільки читання є домінуючим цільовим вмінням.

Разом з цим формується вміння вирішувати елементарні комунікативні завдання, використовувати естетичну інформацію, яку отримують із суспільно-політичних, науково-популярних та нескладних художніх текстів іноземною мовою. Обмеженість мовного матеріалу та

недостатня сформованість механізму передач мовних навиків з джерел рідною мовою призводить до того, що достатньо великий потенціал отриманих теоретичних, факторологічних та практичних знань рідною мовою в сфері культурного спілкування залишається поза потребою на уроках з іноземної мови.

В якому напрямку і яким чином повинно відбуватися введення отриманих рідною мовою естетичних знань та загальномовних умінь? Розглянемо кілька аспектів.

Змістовно-предметний аспект. Розглядаючи цей аспект, доцільно ввести термін “мінімум інформованості”, тобто об’єм факторологічних та теоретичних знань, необхідних та достатніх для того, щоб можна було висловлюватись без спеціальної підготовки з базових питань. Отже, мінімум інформованості включає два блоки знань: теоретичний та факторологічний. Теоретичний блок – це мінімізована, свідомо стиснута система знань основ теорії мистецтва, яка допомагає виконувати аналіз конкретного художнього витвору. Бажано, щоб ця система була представлена наочно – малюнки, загальні схеми та ін. Отже, теоретичний блок знань може включати такі дані:

1) про склад та структуру художньої діяльності, загалом не опираючись на будь-який конкретний вид мистецтва;

2) про класифікацію видів художньої діяльності (музика, поезія, театр, живопис, кіномистецтво, і т.ін.) та про її принципи;

3) про напрямки, течії в рамках кожного виду художньої діяльності;

4) про жанри мистецтва як підрозділи різноманітних видів художньої діяльності;

5) про систему закладів, які займаються художньої діяльністю (наприклад, театри, кінотеатри, музеї та ін.)

Факторологічний блок знань – це дані про конкретні процеси, предмети та явища, які існують в області мистецтва, а саме:

1) про представників різноманітних напрямків шкіл, течій, жанрів різних видів художньої діяльності;

2) про витвори мистецтва різних видів, шкіл, течій, жанрів;

3) про музеї різних видів мистецтва (наприклад, Британський музей, Лувр, дім – музей Шекспіра в Стратфорді-на-Ейвоні і т. ін.);

4) про театри різних жанрів (наприклад, Королівський шекспірівський театр, “Ла Скала” і т. ін.);

5) про фестивалі, конкурси і т. п. різних видів мистецтва (наприклад, Едінбурзький фестиваль і т. ін.)

Мовний аспект. До цього аспекту входять іношомовні лексико-граматичні засоби відображення теоретичних та факторологічних знань в області мистецтва. Таким чином, засобами відображення теоретичних знань є:

а) назви необхідних в області мистецтва загальних термінів з чітко вираженою тематикою: content and form, theme, subject-matter, message, composition, system of images, etc;

б) слова та словосполучення, які визначають цілі та задачі мистецтва: to form one's artistic and aesthetic tastes, to refine Man's mind, to ennoble Man's heart, to immortalize smb.'s deeds, etc;

в) слова та словосполучення, які визначають загальні для всіх видів мистецтва процеси творчої діяльності: to create, to reflect, to show, to derive themes and subject-matters from, to describe, etc;

г) слова та словосполучення, які визначають дію витвору мистецтва на читача, глядача, слухача: to make a great impression on, to cause a feeling of, to offer food for thought, etc;

д) слова та словосполучення, які визначають враження читача, глядача, слухача від витвору мистецтва: to be impressed/depressed, to feel happy/sad, to be excited/delited, to be filled with sadness/joy, etc;

е) слова та словосполучення, які визначають залучення особистості до мистецтва: to go to the theatre/cinema, to read books, etc.

До лексико-граматичних засобів відображення факторологічних знань відносяться:

а) слова та словосполучення, які визначають конкретні твори мистецтва, культурні події, заклади тощо: "Hamlet", the Cannes Film Festival, the Tate Gallery, the Louvre, the English Chamber Orchestra, etc;

б) слова та словосполучення, які передають процес становлення конкретного митця, його творчу діяльність: to get an artistic education, to join an artisitic group, to play the role of, to put on a play, etc;

в) слова та словосполучення, які виражають значення даного митця для світової культури: to be a leading representative of, to be the most talented in the genre of, to pass unnoticed in the history, etc;

г) слова та словосполучення, які виражають статус конкретного витвору мистецтва: one's of N's greatest works of art, well-known, etc;

д) слова та словосполучення, які передають процес створення даного витвору мистецтва: to be written, to be painted, to be drawn, etc;

е) слова та словосполучення, які визначають місце демонстрації даного твору мистецтва: at the theatre, at the exhibition, etc;

е) слова та словосполучення, які передають найкращі та невдалі компоненти даного витвору мистецтва: to be a reflection of reality, to have a perfect composition, to have an excellent cast, etc.

Аспект презентації знань в поєднанні із засобами їх вираження.

Весь предметний зміст знань розділяється на логіко-семантичні блоки (наприклад, "Твори мистецтва", "Культурні події", "Люди мистецтва" та ін.). Мовний матеріал цих блоків розділяється на три групи, які відповідають найбільш загальним семантичним категоріям: предметності, ознакам та функціональності. Таким чином, створюється своєрідний

шаблон, в якому горизонтальні ряди містять елементи синтаксичної моделі побудови речень, а вертикальні ряди надають можливість вибирати мовні засоби, які відповідають змістовному задуму того, хто говорить (пише). Іншими словами, вивчаючий іноземну мову отримує в своє користування набір своєрідних підставних таблиць. Слід відмітити, що на етапі роботи з одним логіко-семантичним блоком об'єм самостійного висловлювання буде, звичайно, невеликим, але по мірі засвоєння нового предметного змісту та нових засобів його вираження вивчаючий іноземну мову зможе збільшити об'єм свого мовного продукту, повторюючи при цьому раніше засвоєні лексико-граматичні засоби та приєднуючи нові мовні одиниці.

Комунікативний аспект. Згаданий вище аспект вербалізації знань за допомогою лексико-граматичних засобів без урахування адресата являється лише вербалізованим іншомовним засобом знань для себе. Його потрібно включити до комунікативного процесу для того, щоб інформувати співбесідника/слухача, та для того, щоб впливати на партнера через спілкування шляхом висловлювання власної думки чи враження. Отже, комунікативний аспект передбачає перенесення основних функцій спілкування (пізнавальної, регулятивної, ціннісно-орієнтаційної та етикетної) на новий предметний зміст. Вивчаючий іноземну мову повинен сконцентрувати основні зусилля на вивченні напам'ять в зв'язаному контексті мовних засобів. Вивчені мовні засоби висловлюються у формі монологу, а потім, поступово у формі полілогу, і служать змістовною базою для покращення діалогічних умінь розпитувати, давати оцінку почутому, вести бесіду в рамках визначеного предмета мови чи проблеми.

Текстовий аспект. Пізнавальний характер цього аспекту передбачає широке використання текстового матеріалу, оскільки текст, з одного боку, є “джерелом накопичення знань (теоретичних та факторологічних), які входять до мінімуму інформованості з питань мистецтва”, а, з іншого боку, є джерелом засобів висловлення цих знань. Крім того, даний текстовий матеріал характеризується комунікативною спрямованістю, оскільки накопичені знання не тільки збільшують рівень інформованості, але й можуть обмінюватись в процесі спілкування. Інакше кажучи, текстовий аспект вирішує три питання:

- 1) систематизація теоретичних знань та накопичення факторологічних знань з питань мистецтва;
- 2) накопичення іншомовних засобів висловлювання цих знань;
- 3) формування умінь з використання цих знань при вирішенні комунікативних задач в соціально-культурній сфері спілкування.

Для вирішення першого питання використовують такі види текстів:

а) тексти-таблиці; б) тексти-схеми; в) тексти-розгорнуті плани; г) тексти-малюнки, а також картини, музичні твори, театральні вистави, що виконують функцію джерела естетичної інформації.

При вирішенні другого питання використовують тексти-визначення основних естетичних положень, тексти-біографії найбільш видатних представників різних видів мистецтва, тексти-описи конкретних витворів мистецтва різних жанрів і т. ін.:

CLASSICISM – a movement in art and literature which appeared in France in the 17th century and revived the principles of antique Greek and Roman art. The classicists cultivated in their works elegance of form, balance, and proportion of composition and control of emotions. It is marked by beauty of form, good taste, clarity and reserve.

При вирішенні третього питання використовують тексти – зразки монологічного та діалогічного мовлення і тексти – полілоги:

Today I'd like to tell you about my favourite painter, Vasily Surikov. I like this painter because I'm fond of history. As you know Surikov belongs to realistic trend, and in his paintings he depicts historical events. Surikov's historical paintings were a brilliant innovation in 19th-century Russian art.

ВИСНОВКИ

Отже, ми розглянули декілька аспектів, які в поєднанні можна використовувати на заняттях з іноземної мови з метою естетичного розвитку особистості, вдосконалення її комунікативно-пізнавальних умінь. Таке поєднання допомагає формувати у вивчаючих іноземну мову більш загальну картину світу, в якому іноземна мова виконує особливу функцію – є засобом пізнання та спілкування; сприяє різнобічному та загальному розвитку за рахунок поєднання виховних і освітніх можливостей різних навчальних предметів; крім того, розширює змістовний план навчання іноземній мові та веде до формування і розвитку більш широкого світогляду, здібностей до різних видів діяльності; створює умови для мотивованого практичного застосування іншомовних знань, навиків та умінь і дають можливість побачити результати своєї праці, отримати від неї радість та задоволення.

1. Кирпиченкова Е.П. Роль музики и песен в изучении английского языка – Иностранные языки в школе, 1992, №№3-4.

2. Бим И.Л., Биболетова М.З. Возможные формы и содержание курсов обучения иностранным языкам. – Иностранные языки в школе, 1991, №2.

3. Игнатова Е.В. О содержании литературного образования на занятиях по иностранному языку. – Иностранные языки в школе, 1992, №№3-4